

Latvijas tiesiskās aizsardzības procesa apskats (1)

2/17/22

Covid-19 pandēmijas dēļ sākās globālā ekonomikas lejupslīde. Tomēr nozares ekspertu brīdinājums, kam pievienojās arī **Pasaules Bankas pētījuma** autori, ka Covid-19 izskaņā ekonomika piedzīvos strauju maksātspējas procesu un tiesiskās aizsardzības procesu (TAP) skaita pieaugumu, vismaz pagaidām nav piepildījies. Tas saistāms ar to, ka pandēmijas izraisītās finanšu grūtības tika apslāpētas ar iepriekš nepieredzētu valsts intervenci tirgū un milzīgu finansiālu atbalstu, piemēram, apgrozāmo līdzekļu grantiem un dīkstāves pabalstiem. Ekonomikas lejupslīdi palielina arī Krievijas iebrukums Ukrainā, tostarp kara sekas palielina enerģijas cenu un cenu kāpumu kopumā, kas neizbēgami rada parādsaistību krīzes. Visticamāk, maksātspējas un TAP vilnis tomēr Latvijā ir neizbēgams, tādēļ šā raksta mērķis ir vienkāršā veidā iepazīstināt uzņēmumus ar Latvijas TAP un ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesu, lai pievērstu uzmanību šo parādu restrukturēšanas rīku niansēm, kā arī parādnieka, kreditoru un uzraugošās personas lomu šo procesu ietvaros.

TAP ierosināšana un saskaņošana

TAP ir **Maksātspējas likumā** ietverts parādu restrukturēšanas instruments, kas ļauj parādniekam atjaunot spēju nokārtot savas saistības, ja tas ir jau nonācis vai uzskata, ka nonāks finanšu grūtībās. Taču šis process nepalīdzēs atjaunot parādnieka maksātspēju, ja tam nebūs skaidra redzējuma un biznesa plāna savas uzņēmējdarbības restrukturēšanai. Jānorāda, ka TAP nav obligāts – tā ir parādnieka brīvprātīga izvēle. Lai to uzsāktu, parādniekam vispirms jāiesniedz pieteikums tiesā par TAP lietas ierosināšanu, un to var izdarīt juridiska persona, personālsabiedrība, individuālais komersants, ārvalstī reģistrēta persona, kas veic pastāvīgu saimniecisko darbību Latvijā, un lauksaimniecības produktu ražotājs.

Līdz ar TAP lietas ierosināšanu parādnieks sāk baudīt aizsardzību no kreditoriem, tostarp:

1. tiek apturēta spriedumu izpildes lietvedība pret parādnieku;
2. nodrošinātajiem kreditoriem ir aizliegts prasīt ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanu, izņemot, ja tas rada būtisku kaitējumu konkrēta kreditora interesēm;
3. kreditoriem pret parādnieku ir aizliegts iesniegt juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu;
4. aizliegts veikt parādnieka likvidāciju;
5. tiek apturēts līgumsodu, procentu un nokavējuma naudas, tostarp nodokļu prasījumu nokavējuma naudas pieaugums.

Šī aizsardzība no kreditoriem sākotnēji ilgst divus mēnešus ar iespēju to pagarināt par vēl vienu mēnesi, ja pagarinājumu atbalsta kreditoru vairākums un apstiprina tiesa. Šajā moratorija periodā parādnieks pats vai, piesaistot speciālistu, kurš nedrīkstēs būt TAP uzraugošā persona, izstrādā TAP pasākumu plānu, kas jāaskaņo ar kreditoru vairākumu un jāiesniedz apstiprināšanai tiesā. TAP plāna saturs ir noteikts **Maksātspējas likuma 40. pantā** – svarīgākais ir tas, ka plānam jāatspoguļo parādnieka faktiskā finansiālā situācija, plānotās metodes parādu restrukturēšanai un ienākumu gūšanai, kā arī naudas plūsmas prognozes finansiālo grūtību atrisināšanai. Ja TAP plāns ietekmē nodokļu administrācijas prasījumu vairāk, nekā to pieļauj likums, vai arī plāna saskaņošanai ir nepieciešamas nodokļu administrācijas balsis, tad plānu jāpagūst izstrādāt un iesniegt nodokļu administrācijai desmit dienu laikā no TAP ierosināšanas dienas, pievienojot operatīvo bilanci ar tās posteņu atšifrējumu un citu nodokļu tiesību aktos paredzētu informāciju.

Pēc tam, kad TAP plāns ir nodots kreditoriem izskatīšanai, tiem ir tiesības balsot par plāna atbalstīšanu, izteikt iebildumus vai nedot saskaņojumu, turklāt kreditora "klusēšana" jeb atbildes nesniegšana tiek uzskatīta par plāna nesaskaņošanu no šī kreditora puses. Maksātnespējas likumā ir sīki aprakstīta arī kreditoru iebildumu izskatīšanas procedūra, kurai var tikt piesaistīts zvērināts revidents, kurš sniedz savu atzinumu par vērā neņemtajiem iebildumiem. Jānorāda, ka zvērinātu revidentu finansē kreditors, kura iebildumi nav ņemti vērā.

Kad visi iebildumi ir izskatīti un balsojums noslēdzies, TAP plāns uzskatāms par saskaņotu, ja to atbalsta abas kreditoru grupas. Proti, ir nepieciešams iegūt atbalstu no 2/3 nodrošināto kreditoru galveno prasījumu kopsummas un vairāk par pusi no nenodrošināto kreditoru galveno prasījumu kopsummas. Darbinieki un atsevišķas saistītās personas, kam ir izšķiroša ietekme uz parādnieku, vai kreditori, kas ieguvuši prasījuma tiesības no šīm personām, par plānu balsot nedrīkst, un to prasījumi arī netiek ieskaitīti kopējā balsošanas grozā.

TAP plāna apstiprināšana

Kad TAP plāns ir saskaņots ar kreditoru vairākumu abās grupās, tad parādnieks to iesniedz apstiprināšanai tiesā, pievienojot zvērināta revidenta atzinumu, ja tāds bijis, un vērā neņemtos iebildumus. Tiesa, saņemot pieteikumu, vispirms lemj par uzraugošās personas iecelšanu. Lai tiesa varētu lemt par uzraugošās personas kandidāta iecelšanu, kreditoru vairākumam jāpanāk vienošanās par uzraugošās personas kandidātu un parādnieku, vai ja ir norādīti vairāki kandidāti, tad tiesa no šo kandidātu loka izvēlas vienu un ieceļ par parādnieka uzraugošo personu. Vienlaikus tiesa nosaka 15 dienu termiņu uzraugošās personas atzinuma sagatavošanai par TAP plānu. Pēc atzinuma saņemšanas tiesa 15 dienu laikā izskata pieteikumu rakstveida procesā, izņemot gadījumu, kad tā izskata par nepieciešamu lietu izskatīt tiesas sēdē. Tiesa, izskatot pieteikumu, iepazīstas ar uzraugošās personas atzinumu par TAP plānu, zvērināta revidenta atzinumu par iebildumiem, ja tāds bijis, un kreditoru iebildumiem, ja tādi iesniegti, kā rezultātā tiesa vērtē divas lietas: vai plānu ir saskaņojis kreditoru vairākums un vai tas atbilst Maksātnespējas likuma prasībām. Ja, pamatojoties uz uzraugošās personas atzinumu un citiem pierādījumiem, tiesa konstatē, ka TAP plāns satur saistības, attiecībā uz kurām ir strīds par tiesībām, un šo saistību apjoms būtiski ietekmē plāna saskaņošanu, tiesa atstāj TAP pieteikumu bez izskatīšanas. Turpretī, ja pieteikums nav saskaņots vai neatbilst Maksātnespējas likuma prasībām, to noraida un TAP izbeidz. Ja TAP parādniekam ir ierosināts gada laikā otro reizi, bet nav pasludināta tā īstenošana, tad tiesa pasludina parādnieka maksātnespējas procesu. Turpretī, ja tiesa atzīst, ka TAP plāns ir saskaņots un atbilst likuma prasībām, tad tiesa to apstiprina un pasludina tā īstenošanu. Svarīgi zināt, ka tiesas apstiprināts TAP plāns ir saistošs visiem kreditoriem, tostarp tiem, kas to nav saskaņojuši.

TAP īstenošanas periods

TAP plāna īstenošanas termiņu šobrīd var noteikt līdz diviem gadiem. To var pagarināt ne vairāk kā par diviem gadiem, ja pagarinājumu atbalsta kreditoru vairākums un apstiprina tiesa. TAP īstenošanas laikā uz parādnieku attiecas dažādi ierobežojumi, piemēram, parādniekam ir aizliegts:

1. slēgt jebkādus darījumus vai veikt darbības, kas var pasliktināt viņa finansiālo stāvokli vai kaitēt kreditoru kopuma interesēm;
2. izsniegt aizdevumus (kredītus), ja vien tā nav viņa saimnieciskā darbība;
3. dot galvojumus, dāvināt vai ziedot, piešķirt parādnieka valdes un padomes locekļiem prēmijas vai cita veida mantisku papildu atlīdzību;

4. atsavināt vai apgrūtināt ar lietu tiesībām nekustamo īpašumu, izņemot, ja tas paredzēts TAP plānā;
5. sadalīt un izmaksāt dividendēs peļņu;
6. pildīt mantiskās saistības, kas nav ietvertas TAP plānā, vai kurām uzraugošā persona nav devusi savu piekrišanu, bet katrā ziņā to kopējais apmērs nedrīkst pārsniegt 2% no kreditoru prasījumu kopsummas.

Parādniekam TAP laikā jāpilda TAP plāns, tostarp visi ienākumi jānovirza TAP īstenošanai un izmaksām, jāinformē kreditori un uzraugošā persona par plāna izpildi, jāatbild uz uzraugošās personas pieprasījumiem un jādod iespēja pārbaudīt dokumentus, kā arī kopumā jāinformē par jebkādiem būtiskiem apstākļiem, kuru dēļ parādnieks nespēs plānu pildīt. Uzraugošajai personai savukārt ir pienākums uzraudzīt TAP plāna izpildi visā tā īstenošanas periodā un reaģēt, ja parādnieks pārkāpj savus rīcības ierobežojumus vai nepilda savus pienākumus un TAP plānu.

(nobeigums nākamajās Īsziņās)